

گزارش میراث

فصلنامه اطلاع‌رسانی در حوزه نقد و تصحیح متون، نسخه‌شناسی و ایران‌شناسی

دوره سوم، سال پنجم، شماره یکم و دوم، بهار - تابستان ۱۳۹۹ [انتشار: بهار ۱۴۰۱]

سرخس: زبان، ادبیات و خودآگاهی ملی / محمود ایبسلار ● پژوهش درجه اصالت برخی بیت‌ها در پیرایش شاهنامه / جلال خاقد مطلق ● مهرهای نسخه خطی المشیخه / عبداللین شیخ‌المکملی ● نوبت‌های از زندگی علامه علی‌اکبر دهخدا / مریم میونس ● منقولاتی از چهارمقاله نظامی عروضی در متن فارسی گمنامی در احکام نجوم، نوشته تاج‌الدین اکرم / علی صفی آقانه ● نگاهی به فرهنگ‌های حلبی (بررسی ویژگی‌های زبانی) / میلاد بیگلر ● تصحیحی دیگر از نزهة العاشقین تألیف علی بن محمود بن الحاج / علی کاسلی ● صوفیان و معارضان آنان در جهان ایرانی‌وار / مه‌الدین خوانسار ● نقدی بر تصحیح زادالمسافر / مسعود راستی‌پور ● نگاهی به «اشعار پراکنده»ی کلیات زلالی خوانساری / برنوس میوسی ● رفع چند سوء تفاهم درباره سبغی نیشابوری و تذکر چند نکته درباره چاپ عکسی رسائل العشاق و رسائل المشتاق / مایرون نیگری ● ریشه‌شناسی چه می‌کند؟ (۱۱) / سید احمدرضا قائم‌مقامی ● گزارش از یک انتقال دانشگاهی (مرج کتاب «نهادینه‌های اساطیری در شاهنامه فردوسی» در رساله «نقد اسطوره‌های و کاربرد آن در تحلیل شاهنامه فردوسی») / مهور واحدوست ● ایران در متون و منابع عثمانی (۲۲): چلبی‌زاده عاصم افندی / نصرالله صالحی ● از لایبزیگ تا بابل: مروری بر زندگی و آثار فرانتس هاینریش وایسباخ، پژوهشگر حوزه مطالعات میخی / سهیل دلشاد ● درباره قطعه منسوب به کافی ظفر همدانی / بهروز ایبانی ● یادداشت‌هایی درباره حرف «ض» در زبان فارسی / رضا حدیدی‌زادی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۹۰ - ۹۱

فصلنامه اطلاع‌رسانی در حوزه نقد و تصحیح
متون، نسخه‌شناسی و ایران‌شناسی
دوره سوم، سال پنجم، شماره یکم و دوم
بهار - تابستان ۱۳۹۹ [انتشار: بهار ۱۴۰۱]

صاحب امتیاز:

مؤسسه پژوهشی میراث مکتوب

مدیر مسئول و سردبیر: اکبر ایرانی

معاون سردبیر: مسعود راستی‌پور

مدیر داخلی: یونس تسلیمی پاک

طراح جلد: محمود خانی

چاپ دیجیتال: میراث

نشانی مجله:

تهران، خیابان انقلاب اسلامی، بین خیابان دانشگاه و
ابوریحان، ساختمان فروردین (شماره ۱۱۸۲)، طبقه دوم.

شناسه پستی: ۱۳۱۵۶۹۳۵۱۹

تلفن: ۶۶۴۹۰۶۱۲

دورنگار: ۶۶۴۰۶۲۵۸

www.mirasmaktoob.ir
gozaresh@mirasmaktoob.ir

بها: ۶۰۰،۰۰۰ ریال

روی جلد: یکی از نگاره‌های شاهنامه قرچغای
خان، به نستعلیق ممتاز محمدتکین الحسینی، مورخ
۱۰۵۸ق (انگلستان، Windsor Castle، Royal Library
(No. RCIN1005014

تصویر خط بسمله

از نسخه کتابخانه John Rylands

فهرست

سرخرن

زبان، ادبیات و خودآگاهی ملی / محمود امیدسالار ۳-۶

جستار

پژوهش درجه اصالت برخی بیت‌ها در پیرایش شاهنامه / جلال خالقی مطلق ۷-۲۹
مهرهای نسخه خطی المشیخه / عمادالدین شیخ‌الحکمایی ۳۰-۳۲
نویافته‌هایی از زندگی علامه علی‌اکبر دهخدا / مریم میرشمسی ۳۳-۵۵
منقولاتی از چهارمقاله نظامی عروضی در متن فارسی گمنامی در احکام نجوم، نوشته تاج‌الدین اکرم /
علی صفری آقلعه ۵۶-۶۳
نگاهی به فرهنگ‌های حلیمی (بررسی ویژگی‌های زبانی) / میلاد بیگلر ۶۴-۷۶
تصحیحی دیگر از زهرا العاشقین تألیف علی بن محمود بن الحاج / علی کاملی ۷۷-۸۷

نقد و بررسی

صوفیان و معارضان آنان در جهان ایرانی وار / مجدالدین کیوانی ۸۸-۱۰۲
نقدی بر تصحیح زاد‌المسافر / مسعود راستی‌پور ۱۰۳-۱۲۹
نگاهی به «اشعار پراکنده»ی کلیات زلالی خوانساری / مرتضی موسوی ۱۳۰-۱۳۵
رفع چند سوء تفاهم درباره سیفی نیشابوری و تذکر چند نکته درباره چاپ عکسی رسائل العشاق و
وسائل المشتاق / همایون شیکری ۱۳۶-۱۴۰

پژوهش‌های وابسته

ریشه‌شناسی چه می‌کند؟ (۱۱) / سید احمد رضا قائم‌مقامی ۱۴۱-۱۴۴
گزارشی از یک انتقال دانشگاهی (مزمج کتاب «نهادینه‌های اساطیری در شاهنامه فردوسی» در رساله «نقد اسطوره‌ای و
کاربرد آن در تحلیل شاهنامه فردوسی») / مهوش واحد دوست ۱۴۵-۱۵۶

ایران در متون و منابع عثمانی (۳)

چلبلی‌زاده عاصم افندی / نصرالله صالحی ۱۵۷-۱۵۹

آشنایی با نثرشاهان و متن‌شوهان (۵)

از لایبزیگ تا بابل؛ مروری بر زندگی و آثار فرانتس هاینریش وایسباخ پژوهشگر حوزه مطالعات میخی /
سهیل دلشاد ۱۶۰-۱۶۶

درباره نوشته‌های پیشین

درباره قطعه منسوب به کافی ظفر همدانی / بهروز ایمانی ۱۶۷
یادداشت‌هایی درباره حرف «ض» در زبان فارسی / رضا حیدری‌زادی ۱۶۸-۱۶۹

رفیع چند سوء تفاهم درباره سیفی نیشابوری

و تذکر چند نکته درباره چاپ عکسی
رسائل العشاق و وسائل المشتاق

همایون شیکری

دانش آموخته دکتری زبان و ادبیات فارسی دانشگاه رازی
homaion83@gmail.com

آمیخته تا هر که را واقعه‌ای پیش آید، آن نامه که در آن واقعه باشد طلب کند و بی تأملی و تفکری وافر مقصود بنویسد، که هر چه ممکن بود در آن معنی بجای توان آورد بجای آورده باشد. (سیفی، ۱۳۹۹: ۶)

بنابراین اهمیت این کتاب، بیش از هر چیزی، در این است که حکایت‌گر اصیل رویدادها و حالت‌های جاری در میان عشاق آن عصر است. رسائل العشاق را باید آینه‌ای دانست که ما را از حالات و مقامات پرتکرار عشق انسانی در عصر مؤلف آگاه می‌کند. اگر تنها به عنوان نامه‌ها اقتصار کنیم و در متن نامه‌ها جست‌وجو نکنیم، صد حالت جاری در میان عاشق و معشوق در این کتاب برشمرده شده است. با نگاهی به عنوان نامه‌ها اهمیت این کتاب در نظر خواننده ادب آشنا آشکار می‌شود، زیرا برخی از این حالات در متون عاشقانه ادب فارسی بازتابی بسیار اندک داشته است. می‌دانیم که در ادب عاشقانه فارسی، کنش‌های جاری در میان عاشق و معشوق موضوع بحث نیست و حالاتی همچون «تهدید و طعنه عاشق به معشوق»، صحبت از «هرجایی بودن معشوق» یا «عذر قبول ناکردن عاشق»، «در پشیمانی از آزار نمودن معشوق» و... حالاتی هستند که در ادب عاشقانه فارسی کمتر از آن سخن رفته است. بنابراین این کتاب در سیر تحول ادب عاشقانه فارسی جایگاهی بسیار ویژه دارد.

رسائل العشاق و وسائل المشتاق. نسخه‌برگردان دستنویس شماره ۳۰۰۵ در کتابخانه آلمالی ترکیه کتابت ۶۸۵. [مسعود] بن احمد سیفی نیشابوری. به‌کوشش جواد بشری. تهران: بنیاد موقوفات دکتر محمود افشار - سخن، ۱۳۹۹.

۱. آینه عشق‌ورزی

چاپ نسخه عکسی کتاب رسائل العشاق و وسائل المشتاق اتفاق مهمی در حوزه شعر خراسان پیش از حمله مغول است. موضوع این کتاب نامه‌نگاری عاشقانه است. در این کتاب صد نمونه نامه عاشقانه منثور ترتیب داده شده است تا عاشقان براساس این نمونه‌ها با معشوق خود نامه‌نگاری کنند. سیفی، مؤلف کتاب، در لابه‌لای متن منثور این کتاب مجموعه‌ای ارزشمند از شعر شاعران سده‌های چهارم، پنجم و ششم گنجانده است که بسیاری از آن‌ها تا کنون در هیچ جایی چاپ نشده و اهل ادب از آن‌ها محروم بوده‌اند. نویسنده در ضرورت نوشتن کتاب می‌گوید:

اگرچه بیشتر از مردمان را بدین حاجتست تا این غایت هیچ کس درین معنی تصنیفی نکرده است و هر کسی به وقت حاجت چیزی نبشته‌اند، بعضی بهتر و بعضی فروتر، بر حسب قوت و وسع طاقت و شناخت خاطر خویش. پس چون این عزم مصمم گشت، بسیار اجتهاد کردم تا اغلب وقایع در ضبط و قبض آوردم و مواقع به عدد صد برآمد. در هر واقعه‌ای نامه‌ای انشا کردم؛ نظم و نثر در هم

استخراج فهرست اعلام متن به «عزیزانی در مجموعه» بنیاد موقوفات دکتر محمود افشار^۱ سپرده شده است^۲ (بشری، ۱۳۹۹: بیست و یک). این بدان معنی است که ناشر در جریان انتشار کتاب یاری رسان بشری بوده است و با وجود این که با دو نام مختلف مؤلف سروکار داشته است، بی هیچ توضیحی، یکی را به دیگری ترجیح داده است.

به هر حال، نامی که در متن کتاب آمده بر ضبط تذکره نویسان رجحان دارد و نام نویسنده کتاب رسائل العشاق و وسائل المشتاق «مسعود بن احمد سیفی نیشابوری» است. بدین ترتیب، اگر توضیحی پذیرفتنی ارائه نشود، باید در چاپ های بعدی کتاب، نام نویسنده اصلاح شود و محققان در پژوهش های خود از به کار بردن نام نویسنده به صورت نادرست پرهیز کنند.

۳. وابستگی درباری سیفی

اطلاعات ما از نویسنده کتاب بسیار اندک است. درباره این که او در چه زمانی می زیسته است میان تذکره نویسان و مورخین تاریخ ادبیات فارسی اتفاق نظر وجود دارد. همه آنان معتقدند که سیفی در نیمه دوم قرن ششم می زیسته است، اما درباره وابستگی درباری سیفی همگان بر یک نظر متفق نیستند. دولتشاه، هدایت، و آذر او را مداح سلطان تکش خوارزمشاه (۵۹۸ق) معرفی می کنند (دولتشاه، ۱۳۶۶: ۸۵؛ هدایت، ۱۳۸۲: ۹۳۱؛ آذر، ۱۳۳۷: ۱۴۱). احمد آتش، این اظهار نظر را نمی پذیرد و به عوفی، که سیفی را از شاعران عهد سلاجقه خراسان دانسته، اعتماد می کند و او را از شاعران عهد سلاجقه می داند (نک. خیام پور، ۱۳۲۹: ۱۶۷). صفا (۱۳۸۸: ۶۲۶/۲) نظری دیگر دارد و او را مداح یکی از امرای آل افراسیاب می داند.

برای روشن شدن وابستگی درباری سیفی دو قرینه مهم وجود دارد. یکی تقدیمی کتاب است. این کتاب به «امیر عمید ضیاء الدین، بهاء الاسلام و المسلمین، جمال الدوله، شمس الملک، اصیل خراسان، فخر المعالی، محمد بن محمود بن زکریا» (سیفی، ۱۳۹۹: ۱۴) تقدیم شده است. از

بررسی کیفیت عشقورزی در این کتاب، بحثی بسیار مفصل است که در مجال این یادداشت نیست؛ بنابراین به همین مقدار اکتفا می کنم و به چند مورد دیگر که هدف این یادداشت است می پردازم.

۲. نام نویسنده علی است یا مسعود؟

نخستین چیزی که پس از مطالعه کتاب نظر مرا به خود جلب کرد دوگانگی ضبط نام مؤلف بود. در شناسنامه کتاب، «علی» نوشته شده و در متن «مسعود». سرچشمه اختلاف در ضبط نام سیفی به تذکره های فارسی برمی گردد. عوفی (قرن ۶ق) در لباب الألباب نام و نسب سیفی را این گونه نوشته است: «حکیم علی بن احمد السیفی نیشابوری» (عوفی، ۱۳۹۰: ۳۵۹). هدایت در مجمع الفصحا ذیل سیفی نیشابوری، «حکیم علی بن احمد» نوشته است (هدایت، ۱۳۸۲: ۹۳۱) و در مدارج البلاغه، «عزالدین علی بن احمد نیشابوری متخلص به سیفی» (همو، ۱۳۸۳: ۱۴). ظاهراً همین اشتباه به قلم برخی معاصران مانند ذبیح الله صفا (۱۳۸۸: ۶۲۶/۲)، ربیعی (۱۳۹۶: ۷۵/۴)، جهانبخش (۱۳۹۹: ۲۵۳) و... نیز راه یافته است. دیگر تذکره ها نیز در شرح حال او تنها به ذکر «سیفی نیشابوری» یا «سیفی» اکتفا کرده اند (نک. دولتشاه، ۱۳۶۶: ۸۵؛ آذر، ۱۳۳۷: ۱۴۱؛ رازی، ۱۳۷۶: ۷۹۱).

اما آن چنان که در ابتدای کتاب آمده، نویسنده رسائل العشاق «ابوالمعالی مسعود بن احمد السیفی» است (سیفی، ۱۳۹۹: ۲-۳). با این که متن کتاب گویای نام مؤلف است، در پیشانی و شناسنامه کتاب نام مؤلف را «علی» ذکر کرده اند. این در حالی است که معرف این نسخه، احمد آتش، سال ها پیش این موضوع را بررسی کرده و گفته عوفی را غلط دانسته است (نک. خیام پور، ۱۳۲۹: ۱۶۸).^۱ بشری، که کتاب به کوشش او چاپ شده است، درباره برگزیدن نامی خلاف آنچه در کتاب آمده توضیحی ارائه نکرده است. با این حال در نمایه کتاب نام مؤلف به مانند متن ضبط شده است. البته نمایه های کتاب توسط بشری استخراج نشده است. گویا

۲. متأسفانه فهرست اعلام دچار نقصان های فراوان است و لازم است مجدد و با دقت تهیه شود.

۱. با این حال مترجم مقاله، عبدالرسول خیام پور، سال ها پس از ترجمه مقاله احمد آتش، در فرهنگ سخنوران «علی» آورده است (نک. خیام پور، ۱۳۶۸: ۴۸۳).

صفتی که مؤلف برای این شخص برشمرده است مشخص می‌شود که او در زمان تقدیم کتاب به شغل وزارت مشغول بوده است. جست‌وجوی نگارنده برای پیدا کردن ردی از این شخص بی‌نتیجه ماند.

قرینه دوم قصیده‌ای است مصنوع که در المعجم و دیگر متون بلاغی، ذیل اعنات، بیت‌هایی از آن نقل شده است (رازی، ۱۳۶۰: ۳۸۴). این قصیده در تذکرها نیز منقول است، گاه به‌تمامی و گاه به‌اختصار. این قصیده اطلاعات خوبی درباره وابستگی درباری سیفی در اختیار می‌گذارد. لازم است گفته‌شود که قصیده در تذکرها و کتاب‌های بلاغی، به‌طور کامل نیامده است. در این میان هدایت ابیات بیش‌تری از آن را نقل کرده، اما باز این قصیده در مجمع الفصحان نیز به‌طور کامل نقل نشده و گذشته از اختلاف‌ها، یک بیت از آن که در شناسایی ممدوح راهگشا است، در متن موجود نیست. نسخه کامل‌تر این قصیده در مونس الأحرار فی دقایق الأشعار محمّد بن بدر جاجرمی (قرن ۷ق) به یادگار مانده است.^۳ برای پرهیز از اطاله کلام، تنها به ذکر دو بیت مدّ نظر خود، به همان شکلی که در مونس الأحرار آمده است، اکتفا می‌کنم و خوانندگان علاقه‌مند را به آن کتاب ارجاع می‌دهم:

خسرو عادل جلال‌الدین که در که سنگ و سیم
گشته‌اند از^۴ سیم جود و سنگ حلمش شرمسار...

شاه محمود آنکه بخشد سیم ناپخته به سنگ
زآنکه چون سنگست پیش جودش سیم خوار

(جاجرمی، ۱۳۳۷: ۱۴۴/س)

صفا، با اشاره به ذکر نام «محمود» در این قصیده، می‌نویسد:

شاید محمود بن ارسلان‌خان محمّد از پادشاهان آل افراسیاب، خواهرزاده و جانشین سنجر در خراسان باشد، که به سال ۵۶۶ به دست مؤید آی‌ابه، صاحب نیشابور، کور شد. (صفا، ۱۳۸۸: ۶۲۶/۲؛ نیز نک. ربیعی، ۱۳۹۶: ۷۶)

۳. بیت مورد نظر مادر یکی از نسخ مونس الأحرار موجود نیست. با این حال باید به متن اعتماد کرد، مگر این‌که مطالعات جدید و یافته‌های نو صورت درست‌تری از این قصیده به دست دهد.
۴. متن: گشته انداز.

تردید صفا به‌جاست، زیرا قصیده مذکور به مدح محمود بن ارسلان‌خان اختصاص ندارد. در یکی از بیت‌ها لقب «جلال‌الدین» برای محمود ذکر شده است. با در نظر گرفتن این لقب باید در پی محمودنامی بود که لقب او جلال‌الدین باشد. «جلال‌الدین محمود سلطان‌شاه بن ایل ارسلان» (۵۹۶ق) تنها فردی است که با این مختصات در میان سلاطین آن عصر می‌شناسیم. او برادر کوچک‌تر علاء‌الدین تکش است که از هنگام مرگ ایل ارسلان در ۵۶۸ق تا زمان مرگ با برادر خود در منازعه بود (نک. جوینی، ۱۳۸۶: ۳۸۵/۲-۳۹۴؛ مستوفی، ۱۳۸۷: ۴۸۶). بنابراین می‌توان گفت که سیفی از شاعران وابسته به دربار جلال‌الدین محمود بوده است نه سلطان تکش. در حال حاضر، پیش از یافته شدن اطلاعات تازه، هیچ قرینه تاریخی و مستدلی وابستگی سیفی را به دربار تکش تأیید نمی‌کند.

۴. ترتیب نامه‌ها

نویسنده رسائل العشاق در ابتدای کتاب، فهرستی از مطالب آن ترتیب داده است. این فهرست شامل ترتیب نامه‌ها و موضوع نامه‌هاست: «نامه اول، در عاشق شدن به اخبار و اوصاف»، «نامه دوم، در نظر آمدن» و... میان موضوع نامه‌ها، آن‌چنان که در فهرست گفته شده، و آنچه در متن نامه‌ها آمده است تفاوتی وجود ندارد؛ اما گاه عنوان نامه‌ها متفاوت است، به‌طوری که می‌توان گفت عنوان نامه‌ها در فهرست خلاصه‌تر از عنوان نامه‌ها در متن است. می‌دانیم که این فهرست از خود سیفی است.^۵ با این حال مشخص نیست که یکسان نبودن عنوان نامه‌ها به خود نویسنده بازمی‌گردد یا دخالت کاتب است. کاتب فهرست نامه‌ها را در چند صفحه و در دو ستون نوشته است. او در همه این صفحات، واژه «نامه» را با قلمی درشت‌تر و به‌روی هم نوشته است. بعید نیست که او برای حفظ زیبایی در جدول فهرست، عنوان نامه‌ها را به‌اختصار نوشته باشد.

گذشته از این، در یک مورد صفحات کتاب جابه‌جا شده است و ترتیب نامه‌ها به هم خورده است. این

۵. او پس از اتمام فهرست می‌نویسد: «چون از فهرست نامه پرداخته شدم...» (سیفی، ۱۳۹۹: ۱۴) که مؤید گفته ماست.

و از بهر این معنی در هر یکی از این معنی نامه‌ای انشا کرده آمد، تا هر صاحب واقعه‌ای مقصود خویش دریابد و درجه سوم افراط محبت است که آن نوع را عشق خوانند؛ اما کسی را محلّ آن نباشد که بدین درجه تواند رسید که درجه انبیا و اولیاست... اینست سه درجه دوستی که بیان کرده آمد و بناء این رسایل درجه دومست که به واسطه آمده است میان این دو درجه. (سیفی، ۱۳۹۹: ۴-۶)

پیداست که این سخن مربوط به این بخش نیست، زیرا از درجه‌های یکم و دوم محبت سخنی به میان نیامده است. جایگاه اصلی این سخن جایی است که سیفی «فصلی در صفت دوستی و کیفیت و اقسام آن» نوشته است (همان: ۱۵). در این فصل تنها به دو درجه یکم و دوم محبت پرداخته شده است و بدون ذکر درجه سوم محبت، نامه اول شروع می‌شود. پیداست که آنچه در مقدمه کتاب در شرح درجه سوم محبت آمده است، متعلق است به این بخش. بنابراین خوانندگان باید بدانند که ذکر نوع سوم محبت از کتاب ساقط نشده است، بلکه به احتمال، به علت اشتباه کاتب، در جایی دیگر نوشته شده است. با حذف این بخش، مطالب مقدمه نیز منسجم تر می‌شود.

۶. مطالبی از متن از قلم کاتب افتاده است

متأسفانه بخش‌هایی از متن رسائل العشاق از قلم کاتب افتاده است. برای نمونه به ذکر دو مورد اکتفا می‌کنم. در پایان صفحه ۵۷ می‌خوانیم:

و هم بدین معنی اشارت کرده است گوینده این بیت علی بن الحسن و با این همه گاه گویم چه بودی که سخن آن ماه چون لب شیرین او بودی... (همان: ۵۷-۵۸)

پیداست که در ادامه ذکر نام علی بن الحسن، سیفی بیتی از او به شاهد آورده بوده است، اما ظاهراً، کاتب آن بیت را ننوشته است. این اتفاق در صفحه ۱۴۴ نیز تکرار شده است:

این بنده تا آن جمال همی بیند تکرار همی کند، چنانکه گفته‌اند: بر جمله اگر آن جانب را بنای دوستی محکم باشد و قاعده وفاداری مستحکم امید آن بود که از این آفات که یاد کرده آمد ایمن توان بود.

پیداست که بیت یا بیت‌هایی از این جا افتاده است. این نقصان‌ها شاید ناشی از نسخه‌ای باشد که نسخه ۶۸۵ از

جابه‌جایی یا در هنگام صحافی کتاب رخ داده است یا هنگام عکس‌برداری. ظاهراً احتمال نخست محتمل‌تر است. این جابه‌جایی بدین صورت است که صفحاتی که حاوی قسمت پایانی نامه نودوهفتم و ابتدای نامه نودوهشتم است در میانه نامه سی و دوم آمده است. در متن کتاب قرار است نامه سی و دوم با ذکر یک رباعی از «ابن طلحه» پایان یابد. بیت اول رباعی در صفحه ۱۴۴ آمده است و بیت دوم در صفحه ۱۴۹. این جابه‌جایی خوانندگان کتاب و پژوهشگرانی را که قصد دارند درباره اشعار ابن طلحه تحقیق کنند گمراه می‌کند. حال که این اثر ارزشمند پس از قرن‌ها در دسترس عموم قرار گرفته است، شایسته است این نقیصه مرتفع شود. بدین ترتیب باید صفحات ۱۴۵، ۱۴۶، ۱۴۷ و ۱۴۸ (73a, 73b) ترتیب باید صفحات ۳۷۸ (74a, 74b) را به بعد از صفحه ۱۸۹ (189b) انتقال داد.

۵. ترتیب مطالب

خواننده رسائل العشاق باید بداند که گاه مطالب متن پیوسته نیست. بدین ترتیب که گاه مطالب در جای منطقی و معقول خود قرار ندارند. با توجه به این که تنها یک نسخه از این کتاب در دست است، نمی‌توان تعیین کرد که این آشفتگی از قلم مؤلف ناشی شده است یا مقصّر این امر کاتب است. در این مورد جانب احتیاط آن است که کاتب را در این امر مقصّر بدانیم. با این حال تا پیدا شدن نسخه‌های دیگری از این کتاب نمی‌توان در این خصوص حکمی صادر کرد. در این باره تنها به ذکر یک نمونه از ابتدای کتاب اکتفا می‌کنیم تا شاهدی باشد بر گفته ما، و نه می‌دانیم که مخاطبان این اثر تنها با یک بار مطالعه متوجه می‌شوند که در برخی از مواضع کتاب، متن پیوستگی منطقی ندارد.

در سطور پایانی صفحه ۴ کتاب، مطلبی آمده است که متعلق به این صفحه نیست. در این صفحه نویسنده حالات مختلف جاری در میان عاشق و معشوق را برمی‌شمارد، سپس از ضرورت تألیف چنین کتابی سخن می‌گوید؛ اما به‌ناگاه در میانه این بحث، از درجه سوم محبت سخن به میان می‌آید:

- وسایل المشتاق. به کوشش جواد بشری. تهران: بنیاد موقوفات دکتر محمود افشار-سخن.
- صفاء، ذبیح‌الله (۱۳۸۸). تاریخ ادبیات در ایران. تهران: فردوس.
- عوفی، محمد (۱۳۹۰). لباب الألباب. به کوشش سعید نفیسی. تهران: پیامبر.
- مستوفی، حمدالله بن ابی بکر (۱۳۸۷). تاریخ گزیده. به اهتمام عبدالحسین نوایی. تهران: امیرکبیر.
- هدایت، رضاقلی خان (۱۳۸۳). مدارج البلاغه در علم بدیع. تصحیح حمید حسنی، با همکاری بهروز صفرزاده. تهران: فرهنگستان زبان و ادب فارسی.
- _____ (۱۳۸۲). مجمع الفصحاء. به کوشش مظاهر مصفا. تهران: امیرکبیر.

روی آن کتابت شده است، زیرا کاتب متن را دوباره خوانده و افتادگی‌های آن را در حاشیه یا درون متن نوشته است. در جای جای کتاب نشانه‌هایی از اصلاح متن دیده می‌شود. برای نمونه به صفحات ۳۶، ۴۵ و ۶۱ مراجعه کنید. این احتمال نیز دور از ذهن نیست که عجله کاتب سبب کم‌دقتی او شده باشد. در هر حال مطالبی از متن ساقط است که شاید با پیدا شدن نسخه‌ای دیگر بتوان جای خالی آن‌ها را پر کرد.

منابع

- آذر بیگدلی، لطفعلی بیگ (۱۳۳۷). آتشکده آذر. با مقدمه و فهرست و تعلیقات سید جعفر شهیدی. تهران: مؤسسه نشر کتاب.
- جاجرمی، محمد بن بدر (۱۳۳۷). مونس الأحرار فی دقایق الأشعار. با مقدمه محمد قزوینی. به اهتمام میر صالح طیبی. ج ۱. تهران: چاپ اتحاد.
- جهانخوش، جويا (۱۳۹۹). «فردوسی در رسائل العشاق». آینه پژوهش، سال سی و یکم. شماره سوم (مرداد و شهریور): ۲۵۳-۲۶۵.
- خیام‌پور، عبدالرسول (۱۳۲۹). «چند کتاب خطی مهم فارسی در گوشه‌ای از آسیای صغیر». دانشکده ادبیات دانشگاه تبریز، ش ۱۹-۲۰: ۴۱-۴۸.
- _____ (۱۳۶۸). فرهنگ سخنوران. تهران: طلایه.
- دولت‌شاه سمرقندی (۱۳۶۶). تذکره الشعرا. به همت محمد رضانی. تهران: کلاله خاور.
- رازی، امین‌احمد (۱۳۸۹). تذکره هفت اقلیم. تصحیح و تعلیقات و حواشی سید محمد رضا طاهری «حسرت». تهران: سروش.
- رازی، شمس‌الدین محمد بن قیس (۱۳۶۰). المعجم فی معاییر اشعار العجم. به تصحیح عبدالوهاب قزوینی، با مقابله با شش نسخه خطی قدیم و تصحیح مدرّس رضوی. تهران: زوّار.
- ربیعی، سمیه (۱۳۹۶). «سیفی نیشابوری». در: دانشنامه زبان و ادب فارسی. به سرپرستی اسماعیل سعادت. ج ۴. تهران: فرهنگستان زبان و ادب فارسی. ص ۷۵-۷۶.
- سیفی نیشابوری، علی بن احمد (۱۳۹۹). رسائل العشاق و

گزشتار

Table of Contents

Editorial

Language, Literature, and National Self-Consciousness / Mahmoud OMIDSALAR 3-6

Articles

Investigating the Authority of a Number of Couplets in the Editing of the *Shāhnāme* / Djalal KHALEGI-MOTLAGH 7-29

Seals of the *Al-mašīḫah*'s Manuscript / Emadoddin SHEYKHOLHOKAMAEI 30-32

New Findings on the Life of 'Allāmeḥ 'Ali Akbar Dehkhodā / Maryam MIRSHAMSI 33-55

Excerpts from Nizāmī-yi 'Arūzī's *Chahār Maqāleh* ("Four Treatises") in an Unknown Text on Judicial Astrology,
Written by Tāj al-dīn-i Akram / Ali SAFARI AQ-QALEH 56-63

A Look at Ḥalīmī's Dictionaries (A Study on Linguistic Features) / Milad BIGDELOU 64-76

Another Edition of *Nuzhat al-'Āsighīn* Written by 'Alī ibn-i Mahmūd ibn al-Ḥāj / Ali KAMELI 77-87

Reviews and Critiques

Sufis and Their Opponents in the Persianate World / Majdoddin KEYVANI 88-102

A Review of the Edition of *Zād al-Musāfir* / Masoud RASTIPOUR 103-129

A Look at the "Fragmented Poems" in *Zulālī-yi Xānsārī's Collection of Poems* / Mortaza MOUSAVI 130-135

Clearing up Some Misunderstandings about Seyfī-yi Niyšābūrī and Making a Few Comments on the Facsimile
Edition of *Rasā'il al-'Uššāq wa Wasā'il al-Muštāq* / Homayoun SHEKARI 136-140

Essays on Research

What Does an Etymologist Do? (11) / Seyyed AhmadReza QAEMMAQAMI 141-144

A Report on an Academic Plagiarism (Incorporation of the *Mythological Infrastructures in Shāhnāme* of Ferdowsi into *Mythological Criticism, and Its Application in the Analysis of Ferdowsi's Shāhnāme* [Doctoral Dissertation, Ferdowsi University of Mashhad]) /
Mahvash VAHEDDOUST 145-156

Iran in Ottoman Texts and Sources (22)

Çalabizādah 'Āšem Efendī / Nasrollah SALEHI 157-159

Introducing Codicologists and Textual Scholars (5)

From Leipzig to Babylon; A Review of the Life and Works of Franz Heinrich Weissbach, a Scholar in Cuneiform
Studies / Soheil DELSHAD 160-166

On the Previous Articles

On a Piece of a Poem Ascribed to Kāfī-i Zafar-i Hamadānī / Behrouz IMANI 167

Notes on the Letter [Ž] in the Persian Language / Reza HEYRARIZADI 168-169